

A Besenyői-tó környékének gyógynövényei

Virág Szeréna gyh., Varga Erzsébet

Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem, Gyógyszerészeti Kar, Farmakognózia és Fitoterápia Tanszék

Plante medicinale din zona lacului Pădureni

Pe lângă lacul Reci, lacul Pădureni, cu o lungime de 2 km, este unul dintre cele mai mari lacuri artificiale din județul Covasna. A fost format în anii '80 prin blocarea unui pârâu din Munții Bodoc. Lacul se întinde pe 86 hectare, a fost folosit pentru irigare. În jurul acestui lac artificial am încercat inventarierea plantelor medicinale, deoarece inventarierea a devenit o necesitate pentru societate. Materialul necesar am colectat în anul 2009, în lunile aprilie, mai, iunie, iulie, august de pe parcele cu o întindere de cca. 10 m². Printre plantele medicinale inventariate (70), se găsesc unele specii folosite de câteva decenii sau de chiar câteva secole. Am identificat și câteva plante cu efect puternic (7). Zona s-a dovedit a fi bogată în plante medicinale, cu toate că anul 2009 a fost un an secetos. Cele mai răspândite plante sunt: *Achillea millefolium* L., *Mentha longifolia* L. Huds., *Tanacetum vulgare* L., *Agrimonia eupatoria* L. și *Cichorium intybus* L.

Cuvinte cheie: lacul Besenyő, plante medicinale, inventariere

Medicinal plants from the area of Lake Besenyő

The 2 km long Lake Besenyő is one of Covasna county's largest catchment basins besides Lake Rétyi. The catchment basin was established in the 80's by constructing a dam on a creek coming from the Bodoc Mountains. The lake lies on 86 hectares. It used to serve irrigation purposes. We tried to make an inventory of medicinal plants in Covasna county because there is a growing need for herbs in the area. We collected the necessary plants in April, May, June and July 2009 and on parcels (10 m²) in August. In the inventories of medicinal plants which were used for decades and centuries we found 70 species of medicinal plants. We found some plants with powerful effects (7). The area seems to be rich in medicinal plants, although low precipitation was recorded that year. *Achillea millefolium* L., *Mentha longifolia* L. Huds., *Tanacetum vulgare* L., *Agrimonia eupatoria* L. and *Cichorium intybus* L. were found in large quantities.

Keywords: Lake Besenyő, medicinal plants, inventory

Orvostudományi Értesítő, 2010, 83 (1): 130-133

www.orvtudert.ro

Miközben egyre bonyolultabb és drágább szintetikus szereket állít a gyógyulás szolgálatába a tudomány, az emberség ősi, elsősorban növényekkel való gyógyító módszerei manapság egyre népszerűbbé válnak, a gyógynövények a „reneszánszukat” élük [1]. Ezért fontosnak tartjuk a közvetlen környezetünkben megtalálható gyógynövények ismertetését, és egyes vadon termő fajok fitokémiai vizsgálatát szolgáló kísérletek elvégzését.

A vizsgált terület általános bemutatása

A 2 km hosszú Besenyői-tó – a Rétyi-tó mellett – Kovászna megye egyik legnagyobb mesterséges tava. A tó északkeleti oldalán Maksa községközpont, a délnyugati oldalán meg Besenyő falu található. A besenyői oldalon folyik bele a Besenyő-pataka, ahol a víz sekély és egy kis nádas a vadmadarak otthona. A tározó a 80-as években létesült a bodoki hegyek mélyéből eredő kristálytisza erdei patak elzárásával. A tározó 86 hektáron fekszik. A tó valamikor öntözési célokat szolgált. Ma a legfelkapottabb fürdőhely Háromszéken és ugyancsak népszerű horgászok körében is.

Megközelíthetőség

A 11-es országos úton megérkezvén Maksára (574 m) Brassó felől, tábla jelzi, hogy a balra letérő út Besenyőre vezet. Néhány kanyar után az út elágazik. Előttünk a mesterségesen emelt Besenyői-tó gátja. A jobb oldali út egy erdőkitermelő út, mely a Besenyő-patakot követi 26 km hosszúságban. Az elején 1,5 km hosszúságban ameddig a tó tart, egy víkendtelepen megy át. A tónak ez az oldala (K) fürdésre kiválóan alkalmas, mivel lassú lejtésű. A baloldali útból jobbra egy bekötőúton két kilométerre a tó Ny-i oldalán juthatunk el Besenyőre [3].

Földrajzi helyzet, domborzat, földtani viszonyok

A Besenyői-tó a Bodoki-hegység déli csücskében fekszik, mely Kovászna megye középső övezetében húzódik. Középső és északi szakaszát az 1200 m magas szint jellemzi, dél felé az elnevezésekben is nyomon követhető kiszélesedő főgerinccel (Hosszúsárok tető 1224 m, Kőmőge 1240 m, Szárhegymező 1215 m, Henter-mezeje 1214 m), mely az 1196 m magas Bodoki-havasnál ér véget. Tovább a főgerinc az 1000 m körüli szintben folytatódik, utólagos kéregmozgások miatt általános magasságcsökkenéssel. Délen a már elszigetelődő Óriáspincetető (659 m), majd a Dobolyka- (573 m), valamint a Kóbánya-tető (552 m) eróziós tanúhegyei után eltűnik a medence üledékei alatt [5]. A Besenyő-patak mély bevágásai folytán kialakult egy mellék-, ezúttal egy ún. Keleti-gerinc. Ez a Bodoki-havas tetőnél ágazik le és észak-dél irányban követi a Csihányos (868 m) és a Maksa fölött emelkedő 731 m magas Csobot tetők vonalát. Hosszúsága közel 20 km. Ennek keleti

Virág Szeréna

540256 Marosvásárhely - Târgu Mureș

str. Voinicenilor 136

E-mail: viragszerena@yahoo.com

szélén is egy 600-700 m magasságú hegylábi domborvonul végig. Déli végén, ez a hegység belesimul a Szépmező síkságába, melyet az ős Olt hatalmas hordalékkúpja gyanánt fognak fel a tudósok [3]. A hegyvonulat földtani képe réteg és közettani szempontból eléggé változatos. A Kárpátok láncá nagy kanyarulatának homokkő-övezetében helyezkedik el, melyet belső fliss néven ismerünk. Túlnyomóan üledékes eredetű és változatos keménységű kőzetekből áll, csupán az északi részen, a Dél-Hargitával határos övezetekben jelennek meg a kemény vulkanikus eredetű képződmények. A hegylábi dombvidéket puha üledékek alkotják. Keletkezési idejük, koruk szempontjából ezeket a képződményeket két csoportra oszthatjuk: kréta koriakra és a plio-pleisztocén időkből valókra. Előbbiek alkotják a hegység túlnyomó részét. Koruk kb. 150 millió esztendőre tehető. A Bodoki-hegységet felépítő krétakori képződmények, melyek többnyire pados megjelenésű homokkövekből, mészmárgákból, agyagpalákból, konglomerátókból és beágyazott régebbi eredetű, óriás méretű mészkő és dolomit-tömbökből állanak [2]. A környék talajtípusa réti agyagtalaj. A vízbőség gyakran anaerob viszonyokat idéz elő, a talajvízszint kb. 1 m-re van a talajfelülettől. A televény nyálkás, fekete. A szerkezet nem a legjobb, aprórögös vagy kötötten morzsás, de sokszor már a felület is szerkezet nélküli, tömör, vagy durván repedezett. Kémhatása savanyútól gyengén lúgosig változik. A meszezt meghálálja, mert ezáltal melegebbé és lazábbá válik. A réti agyagtalaj nehéz, nedvesen ragadós, szárazon ellenáll a talajművelő eszközöknek [5].

Éghajlat, időjárás

Ennek a vidéknek az éghajlata az európai kontinens fölött elhelyezkedő alacsony és magas légnyomású, hideg és meleg légtömegének váltakozásának eredményeként alakul. Nyáron a meleg nyugati ciklonok, télen az északi hideg és a keleti – szibériai anticiklon – az uralkodók. Utóbbi a nagy orosz pusztá felől érezteti a hatását.

A hegyvonulat területére, a tágabb régió kontinentális mérsékelt klímájának hegyvidéki változata a jellemző. A vidék évi középhőmérséklete 5 és 6°C között váltakozik. A januári izoterma értéke -4°C, míg a júliusi 17°C. A hegylábi dombok övezetében erőteljesen érvényesül a hegyközi medencékre annyira jellemző egyedi- téli klimatikai jelenség, a hőmérsékleti inverzió. Ilyenkor a hideg és nyilván nehezebb levegő beszorul a medencékbe s azokat egy teljesen összefüggő fehér köd borítja be. Különösen jól látszik ez napsütéses tiszta időben a hegykeret tetejéről, ahol tiszta a levegő, több fokkal magasabb a hőmérséklet. A vidékre jellemző a napsütéses napok aránylag alacsony számértéke (75-50). A teljes borult napok száma 160 körül van. A ragyogó napsütés évi átlagos értékét 1500 órában állapították meg. Szeptember végén gyakran meg-

jelenik az első hóharmat, a talajmenti fagy.

Az a tény, hogy nem magas hegyről van szó, enyhíti az éghajlat kimondottan kontinentális jellegét, szabadabb teret enged a nyugati szelek számára. A hegyvidék uralkodó szele a nyugati és északnyugati. Késő ősszel és télen, ezeket az esős és hideg északi szelek váltják fel. Északkeleti irányból zúdul a Nemere szél, a „székely szél”, mely a Crivăţ egyik ága [3].

A csapadék évi középértéke 600-800 mm között alakul. Általában a május-júliusi időszak szokott a legesősebb lenni 90 mm-es középértékkel. Az esős napok száma gyakran eléri a 120-at, a harmatos napoké az 50-et, a viharosoké a 40-et. Az övezetben átlagosan 60 napon át havazik [4].

Kovácsna megye újonnan létesített mesterséges tavánál próbálkoztunk a felleltározással, mivel a gyógynövények felleltározása társadalmi szükségletté vált. Dolgozatunkban szereplő növényekkel arra törekedtünk, hogy a Besenyői-tó flórájában megtalálható vadon élő gyógynövényeket ismertessük.

Anyag, módszer

A felleltározást 2009 április, május, június, július és augusztus hónapokban végeztük. Vizsgálataink során nagyobb hangsúlyt fektettünk inkább a minőségi meghatározásra, de a gyógynövények mennyiségi meghatározásához is gyűjtöttünk adatokat. A terepmunkát Zitti R. ajánlása alapján végeztük, parcellánként egy négyzetméternyi területen megszámolva a területre legjellemzőbb gyógynövényeket (*Achillea millefolium*, *Cichorium intybus*, *Tanacetum vulgare*, *Mentha longifolia*, *Agrimonia eupatoria*) és a tótól kb. 100 m-es körzetben (1. táblázat) [10].

Eredmények

A felleltározott gyógynövényeink azonosítás után a következők voltak [6, 7, 8, 9, 11]: *Achillea millefolium* L., közönséges cickafark (Asteraceae), *Agrimonia eupatoria* L., közönséges párlófű (apróbojtorján) (Rosaceae), *Althaea rosea* L., mályvarózsa (Malvaceae), *Arctium lappa* L., bojtorján (Asteraceae), *Artemisia absinthium* L., fehér üröm (Asteraceae), *Capsella bursa pastoris* (L.) Medic., pásztortáska (Brassicaceae), *Carum carvi* L., kömény (Apiaceae), *Centaurea cyanus* L., búzavirág (Asteraceae), *Centaureum minus* Moench., kis ezerjófű (Gentianaceae), *Cichorium intybus* L., katángkóró (Asteraceae), *Crataegus monogyna* Jacq., egybibés galagonya (Rosaceae), *Cucubalus baccifer*

1.táblázat. Gyakran előforduló gyógynövények a Besenyői-tónál:

Gyógynövények	Parcella / terület	Gyógynövények számlaként/db	Gyógynövények mennyisége (kg)	
			Nyers(kg)	Száraz(kg)
Achillea millefolium L.	I/10 m ²	800	2,70	0,44
	II/10 m ²	220	1,30	0,26
	III/10 m ²	250	1,50	0,29
Mentha longifolia L. Huds	I/10 m ²	530	1,67	0,27
	II/10 m ²	290	1,25	0,21
	III/10 m ²	30	0,36	0,06
Tanacetum vulgare L.	I/10 m ²	180	1,15	0,23
	II/10 m ²	20	0,34	0,05
	III/10 m ²	35	0,40	0,06
Agrimonia eupatoria L.	I/10 m ²	30	0,40	0,07
	II/10 m ²	130	1,23	0,24
	III/10 m ²	50	0,48	0,08
Cichorium intybus L.	I/10 m ²	30	0,45	0,09
	II/10 m ²	50	0,60	0,12
	III/10 m ²	60	0,73	0,15

L., szegfűbogyó (Caryophyllaceae), *Datura arborea* L., cserjés maszlag (Solanaceae), *Datura stramonium* L., csattanó maszlag (Solanaceae), *Delphinium consolida* L., szarkaláb (Ranunculaceae), *Echium vulgare* L., terjőke kígyószisz (Boraginaceae), *Epilobium hirsutum* L., borzas füzike (Onagraceae), *Eryngium planum* L., kék iringó (Apiaceae), *Ficaria verna* Huds., salátaboglárka (Ranunculaceae), *Fragaria vesca* L., szamóca (Rosaceae), *Hibiscus trionum* L., varjúmák (Malvaceae), *Hypericum perforatum* L., orbáncfű (Hypericaceae), *Humulus lupulus* L., komló (Cannabinaceae), *Inula britannica* L., réti peremizs (Asteraceae), *Lamium album* L., fehér árvacsalán (Lamiaceae), *Lavatera thuringiaca* L., parlagi madármályva (Malvaceae), *Linaria vulgaris* Mill., közönséges gyűjtóványfű (Scrophulariaceae), *Lythrum salicaria* L., réti füzény (Lythraceae), *Matricaria recutita* L., orvosi székfű (Asteraceae), *Melilotus officinalis* (L.) Lam., orvosi somkóró (Fabaceae), *Mentha longifolia* L. var. *romanica* Prod., lómenta (Lamiaceae), *Mentha verticillata* L., örvös menta (Lamiaceae), *Mentha viridis* L., (Lamiaceae), *Mentha longifolia* L. ssp. *molissima* (Borkh) var. (Borb), (Lamiaceae), *Orchis morio* L., agárkosbor (Orchidaceae), *Origanum vulgare* L., szurokfű (Lamiaceae), *Plantago lanceolata* L., lándzsás útifű (Plantaginaceae), *Plantago media* L., réti útifű (Plantaginaceae), *Pinus nigra* L., feketefenyő (Pinaceae), *Potentilla anserina* L., libapimpó (Rosaceae), *Potentilla argentea* L. var. *dissecta* Wallr Schedul., ezüstös pimpó (Rosaceae), *Potentilla argentea* L. var. *typica* Beck Fl. NÖ, (Rosaceae), *Primula veris* L., orvosi kankalin (Primulaceae), *Prunus spinosa*

L., kökény (Rosaceae), *Pulmonaria officinalis* L., tüdőfű (Boraginaceae), *Quercus petraea* (Matt.) Liebl., kocsányos tölgy (Fagaceae), *Rosa canina* L., gypűrózsa (Rosaceae), *Rubus caesius* L., szeder (Rosaceae), *Salvia transsilvanica* L., erdélyi zsálya (Lamiaceae), *Sambucus nigra* L., fekete bodza (Caprifoliaceae), *Solanum dulcamara* L., keserű csucsor (Solanaceae), *Solanum nigrum* L., fekete csucsor (Solanaceae), *Tanacetum vulgare* L., gilisztaűző varádcis (Asteraceae), *Taraxacum officinale* Weber ex Wiggers, gyermekláncfű (Asteraceae), *Thymus marschallianus* Willd Sp., (Lamiaceae), *Thymus longicaulis* Presl. Fl. Sic., kakukkfű (Lamiaceae), *Trifolium repens* L., fehér lóhere (Fabaceae), *Trifolium pratense* L., vörös here (Fabaceae), *Tussilago farfara* L., martilapu (Asteraceae), *Urtica dioica* L., csalán (Urticaceae), *Vaccinium myrtillus* L., fekete áfonya (Ericaceae), *Verbena officinalis* L., közönséges

2.táblázat. Az illóolajok mennyiségei

Gyógynövény/Drog	Illóolaj	Mennyiség (v/g%)
<i>Achillea millefolium</i> / Millefolii flos	Millefolii aetheroleum	0,17
<i>Mentha verticillata</i> / Menthae verticillatae folium	Menthae verticillatae aetheroleum	1,66
<i>Mentha longifolia</i> / Menthae longifoliae folium	Menthae longifoliae aetheroleum	1,36
<i>Origanum vulgare</i> / Origani herba	Origani aetheroleum	0,3

vasfű (Verbenaceae), *Viburnum opulus* L., kányabangita (Caprifoliaceae), *Viola reichenbachiana* Jord., erdei ibolya (Violaceae).

Gyakorlati munkánk során a helyszínen a gyógynövények felleltározása mellett gyűjtést is végeztünk a következő fajokból: *Achillea millefolium* L. cickafark, *Origanum vulgare* L. szurokfű, *Mentha longifolia* L. Huds. Menta, desztillálás végett. Az illóolaj tartalmú drogokból (Millefolii flos, Origani herba, Menthae folium) az illóolaj lepárlását Neo-Clevengerr készülékkel végeztük a X. Román Gyógyszerkönyv szerint [12].

Következtetés

A környék gazdagnak bizonyult gyógynövényekben, az évi alacsony csapadékmennyiség ellenére. Növényvilága nem mutatott eltérést a megyében található és talált gyógynövényektől. A gyógynövények közül a legnagyobb számban az *Achillea millefolium* L., a *Mentha longifolia* L. Huds., a *Tanacetum vulgare* L., az *Agrimonia eupatoria* L. és a *Cichorium intybus* L. fordultak elő (1. táblázat), míg az illóolajos növények közül a *Mentha* sp-ek bizonyultak a leggazdagabbaknak illóolajokban (2. táblázat).

Kísérletes munkánkkal a gyógynövények változatosságára, készletünk gazdagságára szeretnénk volna felhívni a figyelmet. Dolgozatunk tájékoztató jellegű, előzetes köz-

leménynek számít.

Irodalom

1. Budai A. – *Gyógynövények - a természet ereje*, Aquila Könyvkiadó, Budapest, 2007, 5.
2. Kisgyörgy Z. – *Kovászna megye*, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2001, 8-25, 98-105.
3. Kisgyörgy Z., Dukrét L. – *Baróti-hegység, Bodoki-havasok*, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2001, 7-24, 105-150.
4. Kovács A. – *Flora și vegetația Munților Bodoc*, Doktori értekezés, Kolozsvár, 1979.
5. Rác G., Füzi J. – *Kovászna megye gyógynövényei*, Agronómusok Háza, Árkos, Sepsiszentgyörgy, 1973, 9-31.
6. Rác G., Rác-Kotilla E., Laza A. – *Gyógynövényismeret*, Ceres Könyvkiadó, Bukarest, 1984, 95-267.
7. Simon T., Csapody V. – *Kis növényhatározó*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1987, 32-160.
8. Schaver T., Caspari C. – *Kirándulók növényhatározója*, Mérték Kiadó, Budapest, 2007, 18-375.
9. Szabó L. – *Drog- és gyógynövénynevek*, Magyar Gyógyszerészeti Társaság, Budapest, 2004, 41-129.
10. Zitti R., Bojor O. – *Câteva aspecte în legătură cu cartarea plantelor medicinale din flora spontană a R.S.R.*, Editura Academiei, București, 1986, 98-110.
11. ****Flora Republicii Populare Române*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, vol. II.-X., 1953, 1965.
12. ****Farmacopeea Română*, Ediția a X-a, Editura Medicală, București, 1993, 1064-1065.